

Razstava

Slovenci v dvajsetem stoletju

Razstava Slovenci v dvajsetem stoletju

Knjiga lahkega branja

Založnik: Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije

(zanj direktorica mag. Nataša Robežnik)

Avtorja: Tina Bizjak, Dejan Juhart

Prilagoditev besedila: Zavod Risa in bralci – svetovalci Zavoda Risa

Lektoriranje: Davorin Juhart

Oblikovanje: Tina Bizjak, Dejan Juhart

Fotografije: Sašo Kovačič, Sarah Poženel

Ljubljana, 2024

Elektronska izdaja

[https://www.muzej-nz.si/wp-content/uploads/2025/04/
razstava-slovenci-20-stoletje-knjiga-lahkega-branja.pdf](https://www.muzej-nz.si/wp-content/uploads/2025/04/razstava-slovenci-20-stoletje-knjiga-lahkega-branja.pdf)

Vsi predmeti in fotografije so shranjeni v
Muzeju novejše in sodobne zgodovine Slovenije.

Kaj je muzej?

Muzej je prostor,
kjer shranjujemo predmete.

Predmeti, ki so shranjeni v muzeju,
so pomembni za kulturo in zgodovino ljudi.

V muzeju je zaposlenih več ljudi.

V muzeju smo zaposleni tudi kustosi.

Kustosi zbiramo predmete in
postavljamo razstave.

Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije

V Muzeju novejše in sodobne zgodovine Slovenije zbiramo in shranjujemo predmete iz preteklosti.

V tej knjigi bomo za Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije uporabljali besedo muzej.

V muzeju zbiramo in shranjujemo predmete, ki jih je naredil človek. Teh predmetov je zelo veliko.

V muzeju smo uredili in shranili različne predmete, kot so:

- dokumenti,
- pisma,
- fotografije,
- slike,
- risbe in
- kipi.

V muzeju smo uredili in shranili tudi:

- stroje,
- pohištvo in
- oblačila.

Zbiramo tudi:

- glasbila,
- orodje in
- orožje.

V muzeju lahko vidimo predmete,
ki so nastali v času
od začetka dvajsetega stoletja do danes.
To so predmeti,
ki so nastali v zadnjih 120 letih.

V muzeju so predmeti iz časa:

- prve svetovne vojne,
- po prvi svetovni vojni,
- druge svetovne,
- po drugi svetovni vojni in
- samostojne Slovenije.

Dvajseto stoletje je bilo
od leta 1901 do leta 2000.
Zdaj je enaindvajseto stoletje.
Začelo se je leta 2001.
Trajalo bo do leta 2100.

V muzeju predmete:

- shranjujemo,
- razstavljamo in
- predstavljamo ljudem.

Želimo si, da bi ljudje
izvedeli za naš muzej.

Pomembno je,
da lahko muzej obiščejo vsi ljudje,
tudi ljudje z različnimi oviranostmi.
Vsem ljudem zagotavljamo dostop.

To pomeni, da:

- Do muzeja lahko pridemo.
- Po muzeju se lahko gibamo.

Muzej je v dvorcu,
ki se imenuje Cekinov grad.

Cekinov grad

To je zgodba o tem,
kako je nastal Cekinov grad in
kako je Cekinov grad postal muzej.

Cekinov grad je dvorec v Ljubljani.
Zgradil ga je grof Leopold Karel Lamberg.
V dvorcu so se ljudje zabavali in sproščali.
To je bilo 300 let nazaj.

Kasneje je v dvorcu živel družina Szögeny.
Szögeny se prebere kot Sogenji.
Ljudje so priimek Szögeny težko izgovorili.
Družini so zato rekli Cekini.
Tako je dvorec dobil ime Cekinov grad.

Od konca druge svetovne vojne
je lastnik Cekinovega gradu država.

Od leta 1951 je v Cekinovem gradu muzej.

Na fotografiji je Cekinov grad.
V Cekinovem gradu je muzej.

Cekinov grad je
v parku Tivoli v Ljubljani.

Največja dvorana v Cekinovem gradu
je poslikana po stenah in stropu.
Rečemo ji Viteška dvorana.
V tej zelo lepi dvorani so
plemiči nekoč prirejali plese.
V Viteški dvorani so predavanja,
koncerti in poroke.

Viteška dvorana.

Razstava

Slovenci v dvajsetem stoletju

V muzeju imamo razstavo
o Slovencih v dvajsetem stoletju.
Dvajseto stoletje zapišemo tudi tako:
20. stoletje.

Razstava je stalna.
To pomeni,
da si jo lahko vedno ogledamo.

Na razstavi prikazujemo
čas od leta 1914 do leta 2008.
To je čas od prve svetovne vojne
do časa v samostojni Sloveniji.
Na razstavi pokažemo
življenje Slovencev v tem času.

Razstava je v osmih sobah.
Vsaka soba je označena z letnico.

V prvih petih sobah je na tleh
narisana zemljevid države.

Na zemljevidu lahko vidimo,
kje so takrat živeli Slovenci.

Slovenci so v 20. stoletju
živel v več državah.
Najprej so živeli v Avstro-Ogrskem cesarstvu.
Potem en mesec v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov.
Nato 11 let v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev.
Kasneje 16 let v Kraljevini Jugoslaviji.
Spet kasneje 46 let v državi,
ki ji na kratko rečemo socialistična Jugoslavija.
Leta 1991 se je Slovenija osamosvojila.
Od takrat Slovenci živimo v Republiki Sloveniji.

Na razstavi vidimo tudi,
kakšno je bilo življenje Slovencev.
Slovenci so doživeli dve svetovni vojni.

V 20. stoletju so Slovenci dobili nove naprave.
Dobili so radio,
hladilnik, pralni stroj in avto.
Kasneje pa tudi prve računalnike in
nato mobilne telefone.

Zaradi novih naprav se je
vsakodnevno življenje Slovencev spremenilo.
Življenje je postalo bolj enostavno.

Zanimivi muzejski predmeti

Na razstavi je veliko predmetov.

V knjigi pišemo o zanimivih muzejskih predmetih.

- Strelski periskop Fridolina Kavčiča.
Vidimo ga v prvi sobi.

- Poštna znamka **Verigar**.
Vidimo jo v drugi sobi.

- Prvi radijski sprejemnik.
Vidimo ga v tretji sobi.

- Šah iz kruha.
Vidimo ga v četrti sobi.

- Plakat **Slovenska žena!** slikarja Iveta Šubica.
Vidimo ga v peti sobi.

- Kompasov Janez.
Vidimo ga v šesti sobi.

- Plebiscitni plakat.
Vidimo ga v sedmi sobi.

- Zastava Republike Slovenije.
  - Prvi mobilni telefon.
  - Slovenski tolar.
- Te 3 predmete vidimo v osmi sobi.

V knjigi so pri predmetih
tudi fotografije.
Na fotografijah vidimo,
kako so ljudje nekoč živeli.

Prva soba

V prvi sobi vidimo predmete
iz prve svetovne vojne.

To je od leta 1914 do leta 1918.

Prva svetovna vojna je trajala 4 leta.

Prva soba.

Strelnski periskop Fridolina Kavčiča

Med prvo svetovno vojno
so se Slovenci borili v avstro-ogrski vojski.
Borili so se tudi po slovenskem ozemlju ob reki Soči.

Fridolin Kavčič je delal v avstro-ogrski vojski.
Izumil je napravo,
ki je vojaka varovala med streljanjem.
Ta naprava se imenuje strelnski periskop.

Fridolin Kavčič je strelnski periskop
naredil za avstro-ogrsko vojsko.
Njegovo ime je napisano na periskopu.

Vojaki v tistem času še niso imeli zaščitnih čelad.
Periskop je bil uporaben.
Vojak ga je namestil na puško.
S pomočjo periskopa je gledal in meril.
Ostal je skrit v strelnem jarku in
zaščiten streljal proti nasprotniku.

S tem se je vojak zaščitil
pred poškodbami glave.
Strelnski periskop je tako pomagal,
da so vojaki ostali živi.

Strelnski periskop je imel eno slabost.
Uporaben je bil samo v lepem vremenu.
Ponoči, v dežju ali megli ga niso mogli uporabljati.

Vojak v strelnskem jarku.
Vojak uporablja strelnski periskop.

Druga soba

V drugi sobi vidimo predmete iz časa
po prvi svetovni vojni.

To je od leta 1918 do leta 1928.

To je 10 let.

Takrat so Slovenci živeli v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov.

In nato v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Druga soba.

Poštna znamka Verigar

Prva svetovna vojna se je končala.
Avstro-Ogrsko cesarstvo je razpadlo.
Nastale so nove države.
Slovenci so živeli v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov.
Ta država ni dolgo obstajala.
V njej so Slovenci živeli le 33 dni.

Država Slovencev, Hrvatov in Srbov
je ustanovila Poštni urad v Ljubljani.
Poštni urad je naredil novo poštno znamko.
Znamko je narisal slovenski slikar Ivan Vavpotič.

Na znamki je narisana suženj, ki trga verige.
Trganje verig predstavlja svobodo in
osvoboditev Slovencev od Avstro-Ogrskega cesarstva.
Ljudje so bili veseli, da živijo v novi državi.
Znamki so rekli **Verigar**.

Znamke so natisnili komaj leta 1919,
ko Država Slovencev, Hrvatov in Srbov ni več obstajala.
Znamka je bila ljudem tako všeč,
da so jo vseeno še nekaj časa uporabljali.

Na znamki **Verigar**

je ime Države Slovencev, Hrvatov in Srbov
zapisano v dveh različnih pisavah.

Tretja soba

V tretji sobi vidimo predmete
iz časa Kraljevine Jugoslavije.
To je od leta 1929 do leta 1941.
To je 12 let.

Tretja soba.

Prvi radijski sprejemnik

Radijskemu sprejemniku rečemo radio.

Radio je na začetku imelo zelo malo ljudi.

Najprej so ljudje po radiu
poslušali samo radijske oddaje.

Kasneje so začeli predvajati tudi glasbo.

Poslušanje radia je bil velik dogodek.

Radio so lahko poslušali samo na slušalke.

Radio ni imel zvočnika.

28. oktobra 1928 je začel oddajati Radio Ljubljana.
Radio Ljubljana je bil
prvi redni radijski program v Sloveniji.
Slovenci so prvič poslušali oddaje
v slovenskem jeziku.

Moški in ženska poslušata radio.
Vsak ima na glavi svoje slušalke.

Četrta soba

V četrti sobi vidimo predmete
iz časa druge svetovne vojne.
To je od leta 1941 do leta 1945.
Druga svetovna vojna je
v Sloveniji trajala 4 leta.

Četrta soba.

Šah iz kruha

Med drugo svetovno vojno
je bila Kraljevina Jugoslavija okupirana.
To pomeni, da so jo
nasilno zavzele druge države.

Slovensko ozemlje so si razdelile 4 države:

- Nemčija – Tretji rajh,
- Italija,
- Madžarska in
- Neodvisna država Hrvaška.

Tem državam rečemo okupatorji.

Okupatorji so ljudi,
ki jim niso bili všeč,
zapirali v zapore in taborišča.
Zaporniki so imeli zelo malo hrane in
so morali opravljati težka dela.
Na dan so dobili le kos kruha.

Marjan Hrženjak je bil zaprt v zaporu v Benetkah.
Tam je iz kruha izdelal šahovske figure.
Ostali slovenski zaporniki
so mu pomagali zbrati kruh.
Kruh je zgnetel s slino in naredil 32 figur:

- 16 figur rjave barve in
- 16 figur črne barve.

Figure je shranil v posebno leseno škatlo.
Uporabil jo je tudi kot igralno podlogo za šah.
Med igranjem šaha iz kruha
so zaporniki pozabili na težko življenje v zaporu.

Peta soba

V peti sobi vidimo predmete
iz časa poveljne države.

Državi se je reklo socialistična Jugoslavija.

Predsednik nove države je bil Josip Broz - Tito.

V socialistični Jugoslaviji so Slovenci
živelj do osamosvojitve.

V peti sobi so predmeti
iz časa od leta 1945 do leta 1960.

To je 15 let.

Peta soba.

Plakat Slovenska žena! slikarja Iveta Šubica

Med drugo svetovno vojno
so bile ženske zelo pomembne.
Po vojni so ženske dobile več pravic.
To vidimo na plakatu **Slovenska žena!**,
ki ga je narisal Ive Šubic.

Leta 1945 so ženske v Jugoslaviji
prvič dobile pravico voliti.
Plakat kaže,
kako pomembna je bila ta pravica za ženske.

Slikar Ive Šubic je za plakat uporabil 3 barve.

Črno, zeleno in modro.

- S črno barvo je narisal ženske, ki glasujejo.
Na plakatu je ženska z otrokom.
Ženska oddaja svoj glas na volitvah.
Za njo čakajo druge ženske,
ki bodo tudi glasovale.
- Z zeleno barvo je narisal ženske med vojno in
otroke, ki hodijo v šolo.
Pokazal je
vlogo žensk v vojni in
njihov boj za boljšo prihodnost.
- Z modro barvo je naredil napis na plakatu.
Piše:
Slovenska žena!
Z volitvami si bomo utrdile
v borbi pridobljene pravice –
Naši otroci morajo imeti lepše življenje

Plakat je pomemben.

Pokaže, kako pomembno je,
da imamo vsi ljudje volilno pravico.

Ženska bo glasovala na volitvah.
Ženska dobi glasovalno kroglico.
Ker eni niso znali brati,
so namesto glasovnice uporabili kroglico.

Šesta soba

V šesti sobi vidimo predmete,
ki prikazujejo življenje
v socialistični Jugoslaviji.
To je od leta 1960 do leta 1980.
To je 20 let.

Predsednik socialistične Jugoslavije
je bil še vedno Josip Broz - Tito.

Šesta soba.

Kompasov Janez

Kompas je podjetje,
ki pomaga ljudem pri potovanjih.
Organizirajo izlete,
rezervirajo hotele in prevoze.
Takšnemu podjetju rečemo
turistična agencija.

Kompas je imel maskoto.
Maskota je bil popotnik
v narodni noši iz Gorenjske.
Ime mu je bilo Kompasov Janez.
V eni roki je imel kovček,
v drugi roki je imel dežnik.

To je bil dober čas
za ljudi v Jugoslaviji.
Delavci so dobili več prostega časa.
Ob sobotah delavci niso šli v službo.
Pred tem so delavci ob sobotah hodili v službe.
Delavci so dobili tudi plačan dopust.

Veliko družin si je lahko kupilo prvi avto in
začelo več potovati.
Prosti čas so preživljali ob morju,
jezerih ali v hribih.

Kasneje so potovanja postala
še bolj priljubljena.

Večina Slovencev je lahko šla
na počitnice ob morju.

Eni so si na morju zgradili
tudi svoje počitniške hišice.

Družina na počitnicah gleda
prenosno televizijo.

Avtor fotografije je Marjan Ciglič.

Sedma soba

V sedmi sobi vidimo predmete
zadnjih let socialistične Jugoslavije.

To je od leta 1980 do leta 1990.

To je 10 let.

Sedma soba.

Plebiscitni plakat

Leta 1980 je umrl predsednik Josip Broz - Tito.

Po smrti Josipa Broza - Tita

je življenje v Jugoslaviji postalo težko.

Denarja, hrane,

elektrike in bencina je bilo malo.

Jugoslavija je bila v krizi.

Narodi v Jugoslaviji so se začeli kregati.

Slovenci so začeli razmišljati

o svoji državi.

Decembra 1990 so ljudje v Sloveniji
šli na plebiscit.

Plebiscit je glasovanje.

Glasovali so o samostojnosti.

Glasovali so, ali naj Slovenija
postane svoja država.

Politiki so ljudi vabili h glasovanju.

Oglasi in plakati so imeli geslo

Slovenija – moja dežela.

Geslo je bilo zelo priljubljeno in
se je pojavljalo tudi na televiziji.

23. decembra 1990 se je večina Slovencev
odločila za samostojno Slovenijo.

Ljudje so glasovali, ali naj Slovenija
postane svoja država.

Avtor fotografije je Nace Bizilj.

Ljudje na dan plebiscita praznujejo.

Dan plebiscita je bil 23. decembra 1990.

26. decembra 1990 so izvedeli rezultate.

26. december je postal praznik.

Rečemo mu dan samostojnosti in enotnosti.

Avtor fotografije je Tone Stojko.

Osma soba

V osmi sobi vidimo predmete iz
časa samostojne Slovenije.

To je od leta 1991.

Na razstavi lahko vidimo predmete
do leta 2008.

Osma soba.

Zastava Republike Slovenije

Slovenija se je osamosvojila 25. junija 1991.

Rečemo, da je postala samostojna država.

En dan pred osamosvojitvijo
so v vladi potrdili nov slovenski grb in zastavo.
Zastave je bilo treba na novo narediti.
Zastave so morali obesiti
na vseh mejnih prehodih in
pomembnih zgradbah.
Šivilje so imele zelo malo časa,
da so naredile nove zastave.

Praznovanje ob osamosvojitvi
je bilo v Ljubljani 26. junija 1991.
Za praznovanje so šivilje naredile
zelo dolgo zastavo.
Tik pred praznovanjem so opazili,
da je bila zastava napačno narejena.
Grb ni bil na pravem mestu.

Na srečo so našli zastavo,
ki je bila pravilno narejena.
Praznovanje je potekalo brez težav.
Zastava, ki so jo uporabili na praznovanju,
je shranjena v muzeju.

25. junij je postal praznik.
Rečemo mu dan državnosti.

Zastava na praznovanju osamosvojitve v Ljubljani.
Avtor fotografije je Nace Bizilj.

Prvi mobilni telefoni

Slovenija je uradno sporočila svojo samostojnost.
Jugoslavija se s tem ni strinjala,
v Slovenijo je poslala vojsko s tanki.
Začel se je spopad.

Spopad je trajal 10 dni.
Rečemo mu 10-dnevna vojna.
Slovenijo sta branili policija in
teritorialna obramba.
Teritorialna obramba je bila
takratna slovenska vojska.

Med spopadom je teritorialna obramba
uporabljala mobilne telefone.
Mobilni telefoni so omogočali
hitre in varne pogovore.
To je bilo med 10-dnevno vojno zelo pomembno.

Na začetku so bili mobilni telefoni
veliki, težki in zelo dragi.
Niso jih imeli vsi ljudje.

Danes so telefoni del vsakdanjega življenja in
ga ima skoraj vsak človek.

Prihod tankov Jugoslovanske vojske.
10-dnevna vojna v Sloveniji.
Avtor fotografije je Tone Stojko.

Slovenski tolar

Preden je Slovenija postala samostojna,
smo plačevali z dinarji.

Ko se je Slovenija osamosvojila,
smo dobili nov denar – tolar.

Tolar smo začeli uporabljati leta 1992.

Na tolarskih bankovcih
so bili obrazi znanih Slovencev.

Na kovancih so bile
narisane slovenske živali.

V knjigi vidite kovance, na katerih so:

- kranjska čebela,
- potočna postrv,
- kmečka lastovica,
- alpski kozorog,
- lipicanec in
- štoklja.

Tolar je bil slovenski denar do leta 2007.

Leta 2007 smo dobili evro.

Danes v Sloveniji plačujemo
z evrskimi bankovci in kovanci.

Bankovec za 10 tolarjev.

Na bankovcu je Primož Trubar.

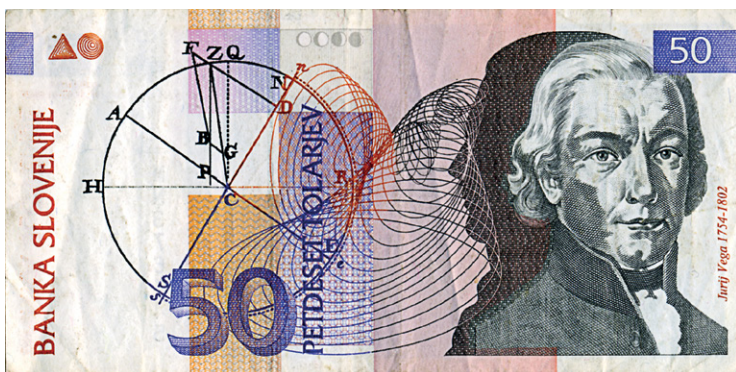
Primož Trubar je avtor prve slovenske knjige.

Bankovec za 20 tolarjev.

Na bankovcu je Janez Vajkard Valvasor.

Janez Vajkard Valvasor je bil zgodovinar in naravoslovec.

Bankovec za 50 tolarjev.

Na bankovcu je Jurij Vega.

Jurij Vega je bil matematik.

Bankovec za 100 tolarjev.

Na bankovcu je Rihard Jakopič.

Rihard Jakopič je bil slikar.

Bankovec za 200 tolarjev.

Na bankovcu je Jakob Petelin - Gallus.

Jakob Petelin - Gallus je bil skladatelj.

Bankovec za 500 tolarjev.

Na bankovcu je Jože Plečnik.

Jože Plečnik je bil arhitekt.

Bankovec za 1000 tolarjev.

Na bankovcu je France Prešeren.

France Prešeren je bil pesnik.

Bankovec za 5000 tolarjev.

Na bankovcu je Ivana Kobilca.

Ivana Kobilca je bila slikarka.

Bankovec za 10000 tolarjev.

Na bankovcu je Ivan Cankar.

Ivan Cankar je bil pisatelj.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 228652291

ISBN 978-961-96653-9-8 (PDF)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO